

Strategi för ANDT

Örebro län 2017–2021

Länsstyrelsen
Örebro län

Länsstyrelsen – en samlande kraft

Sverige är indelat i 21 län och varje län har en länsstyrelse och en landshövding. Länsstyrelsen är regeringens ombud i länet och ska både förverkliga den nationella politiken och samtidigt ta hänsyn till regionala förhållanden och förutsättningar. Länsstyrelsen är alltså en viktig länk mellan länets kommuner och dess invånare å ena sidan och regeringen, riksdagen och de centrala myndigheterna å den andra sidan.

Titel: Strategi för alkohol-, narkotika-, dopning- och tobaksarbetet (ANDT) Örebro län 2017–2021

Utgivare: Länsstyrelsen i Örebro län

Författare: : Marie Montin och Josefin Sejnelid, Länsstyrelsen Örebro län

Kontaktperson: : Marie Montin och Josefin Sejnelid, Länsstyrelsen Örebro län

Tryck: Danagårdslitho, Ödeshög, 2017

Publikationsnummer: 2017:12

Bilder: Mostphotos där inget annat anges. Fotografier på personer: Siv Ahlstrand, fotograf Weine Ahlstrand; Ulrika Lundgren, fotograf Frida Edlund; Sven-Göran Wetterberg, fotograf Fredrik Kellén; Mats Scherp, fotograf Polisen.

Förord

Droger och missbruk av olika slag skapar stora problem i människors livssituation och är också en bas för organiserad brottslighet. Ett aktivt arbete inom ANDT-området kan motverka att såväl enskilda människor som samhället drabbas på olika sätt.

Samarbete är en nödvändighet för framgång i ANDT-arbetet, inte minst inom det förebyggande området. Vi som finns i Samhällsråd T och som undertecknar detta förord, vill därför gemensamt kraftsamla för att våra respektive insatser ska åstadkomma mesta möjliga resultat.

Det praktiska arbetet sker i kommunerna och i regionen. Varje kommun måste utifrån sin problembild identifiera vilka insatser som de vill prioritera. Vi vill utifrån den kompetens och kunskap som finns i våra respektive organisationer vara ett stöd för kommunerna i deras prioriteringar.

Samhällsråd T, genom:

Maria Larsson, landshövding Örebro län

Bo Andersson, polisområdeschef Örebro län

Rickard Simonsson, regiondirektör Region Örebro län

Rapporten/materialet är framtaget i samarbete med:

Polisen

Region Örebro län

**Länsstyrelsen
Örebro län**

Innehåll

Bakgrund	7
Nationell ANDT-strategi	9
Övergripande mål	9
Sex mål och insatsområden	9
Jämställdhets- och jämlikhetsperspektivet	11
Barnperspektivet	12
Risk- och skyddsfaktorer påverkar hälsan	13
Uppföljning av den nationella ANDT-politiken	13
Regional strategi för Örebro län 2017–2021	15
Tillgång till alkohol, narkotika, dopningsmedel och tobak ska minska	15
Antalet barn och unga som börjar använda narkotika, dopningsmedel och tobak eller debuterar tidigt med alkohol ska successivt minska	16
Antalet kvinnor och män samt flickor och pojkar som utvecklar skadligt bruk, missbruk eller beroende av alkohol, narkotika, dopningsmedel eller tobak ska successivt minska	17
Kvinnor och män samt flickor och pojkar med missbruk eller beroende ska utifrån sina förutsättningar och behov ha ökad tillgänglighet till vård och stöd av god kvalitet.	18
Antalet vuxna och barn som dör eller skadas på grund av sitt eget eller andras bruk av alkohol, narkotika, dopningsmedel eller tobak ska minska	19
Organisation och genomförande	22
Regionala och lokala aktörer – samverkan i länet	22
Styrning och organisation	24
Implementering av ANDT-strategin	24
Uppföljning och utvärdering av ANDT-arbetet i länet	26

”

En gemensam ANDT-strategi i länet ger styrka och en bra bas i det lokala utvecklingsarbetet. För att nå våra gemensamma mål krävs det samverkan mellan flera aktörer. Viktiga i sammanhanget är idéburna organisationer, civila samhället, kommunerna, näringsliv, polis, Region Örebro Län, Länsstyrelsen med flera.”

Siv Ahlstrand
Socialnämndens ordförande
i Askersund kommun

Bakgrund

Strategin för Örebro län utgår från regeringens nationella strategi för alkohol-, narkotika-, dopnings- och tobakspolitiken (ANDT) 2016–2020. Det övergripande målet för regeringens och länets strategi är *Ett samhälle fritt från narkotika och dopning, med minskade medicinska och sociala skador orsakade av alkohol och med ett minskat tobaksbruk*. Folkhälsomyndigheten är den huvudaktör på den nationella arenan som stödjer och samordnar genomförandet av ANDT-strategin. Länsstyrelsen har ett särskilt ansvar för att samordna och utveckla ANDT-arbetet i länet.

Den regionala ANDT-strategin bygger på kunskap om hur ett effektivt, långsiktigt och kunskapsbaserat arbete bör utformas. Innehållet utgör en gemensam plattform för ANDT-arbetet i Örebro län och underlättar gemensamt agerande. Strategin är också ett stöd för det lokala ANDT-arbetet.

Strategi för ANDT-arbetet i Örebro län 2017–2021 har tagits fram genom en bred dialog i länet. Våren 2016 presenterades den nationella ANDT-strategin på en konferens i länet. På konferensen fanns representanter från civila sektorn, kommunerna, Region Örebro län och polisen för en första dialog om ANDT-prioriteringarna i länet. Därefter har Länsstyrelsen haft möten där innehållet i länets strategi diskuterats med kommunstyrelser, ideella organisationer, chefer inom polisen och med fokusberedning för folkhälsa inom Region Örebro län.

Samverkan i ANDT-arbetet har en lång tradition i Örebro län. År 2002 bildades ett råd för frågorna på initiativ av Länsstyrelsen tillsammans med polisen och dåvarande landstinget och kommunförbundet i länet. Rådet heter numera Samhällsråd T och består av Länsstyrelsen, Region Örebro län, polisområde Örebro län och Örebro universitet. Utöver ANDT-frågorna omfattar rådet också det brottsförebyggande arbetet.

Strategin för 2017–2021 är en överenskommelse mellan parterna i Samhällsråd T och en gemensam plattform för ett samlat agerande på länsnivå. Den beskriver de regionala målen och områden för insatser. Strategin är tänkt som ett inspirations- och vägledningsdokument för övriga aktörer i länet. Syftet är att förverkliga det övergripande målet att förbättra och öka jämlikheten i hälsa i enlighet med det nationella målet ”Ett samhälle fritt från narkotika och dopning, med minskade medicinska och sociala skador orsakade av alkohol och med ett minskat tobaksbruk.” Strategin konkretiseras i årliga åtgärdsplaner med förslag på uppföljning.

”

Ett framgångsrikt ANDT-arbete kräver samsyn och samverkan från politik till praktik. Det gäller mellan och inom kommunerna, organisationer, myndigheter och civilsamhället. En samlad länsstrategi skapar möjligheter till gemensam tolkning och kunskapsbas vilket är en förutsättning för en varaktig samverkan. Tillsammans genererar vi samhällseliga förutsättningar för god och jämlik hälsa och en förbättrad hälsa för individen.”

Ulrika Lundgren
Förvaltningschef folkhälsoförvaltningen i Karlskoga och Degerfors

Nationell ANDT-strategi

Sverige har en samlad politik för att förebygga alkohol-, narkotika-, dopnings- och tobaksproblem.

Strategin heter *En samlad strategi för alkohol-, narkotika-, dopnings- och tobakspolitiken 2016–2020*. Den nationella ANDT-strategin omfattar, utöver det övergripande målet, sex mål med insatsområden.

Övergripande mål

Ett samhälle fritt från narkotika och dopning, minskade medicinska och sociala skador orsakade av alkohol och ett minskat tobaksbruk.

Sex mål och insatsområden

1. Det första målet innebär att minska tillgänglighet, förstärka tillsynen, bekämpa och minska illegal handel och öka samverkan inom ANDT-området. Samverkan med det brottsförebyggande arbetet ska utvecklas.
2. Det andra målet handlar om det förebyggande arbetet inom skola, föräldraskapsstöd och tillsyn.
3. Det tredje målet fokuserar på att hälso- och sjukvården, socialtjänst och andra arenor uppmärksammar och förhindrar riskbeteende inom ANDT.
4. Det fjärde målet innebär att erbjuda vård av god kvalitet och utveckla samverkan mellan huvudmän och aktörer.
5. Det femte målet inriktar sig på att minska dödligheten och minska antalet barn som föds med skador följt av ANDT och erbjuda stöd till barn i familjer med missbruk.
6. Det sjätte målet lyfter det internationella ANDT-arbetet.

Alla insatser ska genomsyras av ett jämlikhets- och jämställdhetsperspektiv. Barn och unga ska skyddas mot eget och andras skadliga bruk av ANDT.

Ett samhälle
fritt från
narkotika
och dopning,
minskade
medicinska och
sociala skador
orsakade av
alkohol och
ett minskat
tobaksbruk.

Mål och insatsområden i den nationella strategin

1. Tillgång till alkohol, narkotika, dopningsmedel och tobak ska minska.	2. Antalet barn och unga som börjar använda narkotika, dopningsmedel och tobak eller debuterar tidigt med alkohol ska successivt minska.	3. Antalet kvinnor och män samt flickor och pojkar som utvecklar skadligt bruk, missbruk eller beroende av alkohol, narkotika, dopningsmedel eller tobak ska successivt minska.	4. Kvinnor och män samt flickor och pojkar med missbruk eller beroende ska utifrån sina förutsättningar och behov ha ökad tillgänglighet till vård och stöd av god kvalitet.	5. Antalet kvinnor och män samt flickor och pojkar som dör och skadas på grund av sitt eget eller andras bruka av alkohol, narkotika, dopningsmedel eller tobak ska minska.	6. En folkhälso-baserad syn på ANDT inom EU och internationellt.
Insatsområden					
Skarpare reglering för att minska illegal handel av tobak. Samordnad, effektiv och likvärdig alkohol- och tobakstillsyn. Bekämpning av illegal handel och en restriktiv och tydlig reglerad och legal handel via digitala medier. Samverkan mellan ANDT-förebyggande och brottsförebyggande arbete på alla nivåer.	Reglering och tillsyn för att begränsa marknadsföring och exponering av alkohol och tobak. En hälsofrämjande skola utifrån elevers olika förutsättningar och behov. Effektivt arbete mot langning av alkohol och tobak. Spridning och tillämpning av ett kunskapsbaserat cannabis-förebyggande arbete.	Uppmärksamma och förebygga ANDT-relaterad ohälsa bland kvinnor och män samt flickor och pojkar inom hälso- och sjukvården, socialtjänsten och inom andra arenor. Dopnings-förebyggande arbete inom motionsidrotten.	Samverkan mellan hälso- och sjukvård och socialtjänst samt med andra aktörer för en sammanhållen vård utifrån kvinnors och mäns samt flickors och pojkars specifika förutsättningar och behov. Insatser för att nå kvinnor och män samt flickor och pojkar i en socialt och hälsomässigt utsatt situation till följd av missbruk eller beroende.	Tidig uppmärksamhet av riskbruk och beroende bland blivande föräldrar. Uppmärksamma och erbjuda ändamåls-enligt stöd till flickor och pojkar som föds med skador till följd av ANDT eller som växer upp i familjer med missbruk eller annan omsorgsvikt, inklusive förekomst av våld med koppling till alkohol eller narkotika utifrån deras förutsättningar och behov. Strategiskt och långsiktigt arbete för att motverka narkotikarelaterad dödlighet bland kvinnor och män samt flickor och pojkar. Insatser för att motverka trafikrelaterade skador och dödsfall till följd av alkohol- och narkotikabruk.	Aktivt verka för en folkhälsoorienterad syn på narkotika inom EU och FN med utgångspunkt i politiken för mänskliga rättigheter. WHO bör arbeta fram och anta en bred folkhälsopolitisk ansats till narkotika-frågan före 2019. Utveckla narkotikafrågorna i det globala utvecklings-samarbetet. Internationellt arbete mot dopning med utgångspunkt i idrotten. Aktivt verka för genomförandet av WHO:s ramkonvention om tobak. Aktivt verka för och bidra till en EU-gemensam alkoholstrategi. Nordiskt samarbete.

Det övergripande målet för ANDT-politiken omfattar såväl lagliga som olagliga substanser. Gemensamt är att substanserna riskerar att leda till negativa hälsokonsekvenser, medan det för narkotika och dopning även innebär att motarbeta brottslighet eftersom dessa substanser är olagliga att hantera och att bruka. Den ursprungliga avsikten med en samlad ANDT-politik var att skapa bättre förutsättningar för samordning och få en gemensam syn på de faktorer som ligger bakom problemens uppkomst – men också deras lösningar. Med universella, främjande och förebyggande metoder skapas gynnsamma förutsättningar i tex ungdomsgruppen, för att minska förekomst av flera ANDT-faktorer.

Det förebyggande arbetet handlar om att vidta åtgärder för att förhindra att skada uppstår. Ett främjande arbete innebär att förstärka hälsa och välmående. Ett effektivt folkhälsoarbete innehåller både främjande och förebyggande insatser. I ett mer riktat, selektivt perspektiv är det inte sällan samma personer som utgör riskgrupp för flera av riskfaktorerna. Mängden riskfaktorer hos samma individ innebär en ökad risk för ohälsa. Detta bidrar till skillnader i hälsa där klyftorna mellan dem som har bäst respektive sämst hälsa i samhället ökar. För att det förebyggande och främjande arbetet ska bli effektivt bör det därför behandlas i ett sammanhang.

Nya perspektiv har tillförts den nationella ANDT-strategin 2016–2020; de påverkbara hälsoklyftorna ska slutas inom en generation och barn och unga ska skyddas mot eget och andras skadliga bruk. För att uppnå regeringens ambition med att sluta hälsoklyftorna måste både jämställdhets- och jämlikhetsperspektivet tydliggöras och genomsyra ANDT-arbetet på alla nivåer.

Jämställdhets- och jämlikhetsperspektivet

Regeringen lyfter att det finns skillnader i bruk, riskbruk, missbruk och skador till följd av ANDT beroende på kön, ålder, etnisk bakgrund, socioekonomisk tillhörighet och boendeort. Jämställdhet handlar om lika villkor för kvinnor och män, vilka ska ha samma makt att forma samhället och sina egna liv. Utifrån ett jämlik- och jämställdhetsperspektiv är det viktigt att beakta kvinnor respektive mäns specifika förutsättningar och behov. En viktig del i detta arbete är att använda och synliggöra könsuppdelad statistik. För att motverka ojämlikhet lyfter regeringen vikten av att motverka ökade inkomstklyftor, minska fattigdom, främja trygga och likvärdiga uppväxtvillkor för barn och ungdomar, minska sjukfrånvaron, att skapa lättillgängliga områden för rekreation och att främja trygga och säkra miljöer och produkter samt en mer hälsofrämjande hälso- och sjukvård.

I den vuxna befolkningen syns en minskning av den riskfyllda alkoholkonsumtionen bland unga män och en ökning bland äldre kvinnor. Män har generellt ett högre riskbruk av alkohol än kvinnor och yngre har ett högre riskbruk än äldre. Det är angeläget att uppmärksamma att socioekonomiskt sårbara grupper utvecklar mer alkoholrelaterade skador, men även att kvinnor är mer utsatta än män. Narkotika- och dopningsanvändandet är högre bland män än kvinnor, lika så är narkotikadödligheten högre bland män. Andelen som röker dagligen är högre bland kvinnor än bland män och även högre bland äldre än bland yngre. Bland såväl den vuxna befolkningen som bland skolelever syns en minskad risk-, intensiv-, och högkonsumtion av alkohol och ett minskat tobaksbruk. Andelen flickor och kvinnor som riskkonsumerar alkohol och andelen kvinnor som snusar dagligen är oförändrad, men är på en betydligt lägre nivå än bland männen. Vad gäller alkohol och rökning syns en oroande utveckling i den äldsta åldersgruppen.

Barnperspektivet

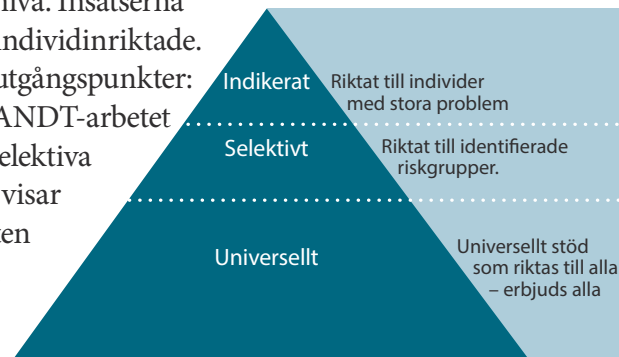
Sverige har ratificerat barnkonventionen som lyfter att barn har rätt till bästa möjliga hälsa. ANDT-arbetet utgår från att barn och unga ska skyddas mot eget och andras skadliga effekter orsakade av ANDT. Barn och ungas behov ska synliggöras och insatser ska grundas på kunskap om barns levnadsvillkor. Ett gott föräldraskap är den enskilt största skyddsfaktorn för barns hälsa. Föräldrar ska få kunskap om barnets rättigheter och föräldrar ska få stöd i sitt föräldraskap. En god relation mellan barn och föräldrar minskar risken för att barnet ska utveckla alkohol- och drogmissbruk eller börja röka. Att klara skolan är också en viktig faktor för barns framtida hälsa. En hög konsumtion bland föräldrar påverkar barnets uppväxt negativt och kan leda till ökad risk att själv utveckla eget missbruk, därför är det viktigt att uppmärksamma barn som lever i familjer med missbruk, psykisk sjukdom, eller annan omsorgssvikt. Regeringen nämner att barn ska fångas upp på de arenor där de vistas, i det arbetet är personal som möter barn och unga viktiga. Barn är inte en homogen grupp, vid insatser som riktas till barn bör även kön, ålder, etnisk bakgrund, socioekonomisk tillhörighet och boendeort.

Under det senaste decenniet syns en tydlig minskning av andelen barn och unga som debuterar tidigt med alkohol och tobak. Bland skolelever syns en minskning bland de som druckit alkohol eller rökt, likaså totalkonsumtionen av alkohol har minskat. Det syns ingen minskning eller ökning kring användningen av narkotika och dopningsmedel bland ungdomar. Trots en positiv utveckling bland ungdomars ANDT-vanor, är det viktigt att beakta att det fortfarande är många barn och unga som dricker eller använder tobak.

Risk- och skyddsfaktorer påverkar hälsan

En riskfaktor är en indikator som påtalar ökad risk för att en person ska drabbas av ohälsa, sjukdom, skada eller utveckla ohälsosamt beteende. Riskfaktorer kan vara ärftliga, sociala, ekonomiska eller miljömässiga. En skyddsfaktor är däremot en faktor som stärker och skyddar människan mot uppkomst av ohälsa eller sjukdom. Skyddsfaktorer fungerar som en buffert för att stå emot en risk och ger bättre förutsättningar för att situationen får ett positivt utfall. En persons hälsa är starkt förknippad med ett antal skyddsfaktorer. Ju fler skyddsfaktorer desto bättre hälsa. Detta samband syns oavsett kön och ålder. Folkhälsoarbetet bör fokusera på att främja hälsa vilket innebär att stärka antal skyddsfaktorer och förebygga ohälsa genom att minska antal riskfaktorer. Risk- och skyddsfaktorer förekommer på individ-, grupp- och samhällsnivå. Dessa faktorer kallas även bestämningsfaktorer som påverkar vår hälsa.

I den mening som regeringen använder folkhälsobegreppet avses planerade och systematiska insatser för att främja hälsa och förebygga sjukdom. En uttalad avsikt är att påverka skydds- och riskfaktorer och förhållanden (samhällsstruktur och miljö) så att de bidrar till en positiv hälsoutveckling på befolkningsnivå. Insatserna kan vara såväl samhälls- som grupp- och individinriktade. ANDT-strategins långsiktiga mål har två utgångspunkter: risk- respektive målgruppsperspektivet. I ANDT-arbetet bör universella insatser kombineras med selektiva och indikerade insatser. Enligt regeringen visar forskning att den största preventionseffekten nås om selektiva insatser kombineras med universella insatser riktade till hela befolkningen.

Uppföljning av den nationella ANDT-politiken

För uppföljning av den nationella ANDT-strategin har ett antal kärnindikatorer arbetats fram av en projektgrupp. Gruppen bestod av representanter från forskningsinstitutioner och relevanta myndigheter.

Kärnindikatorer har tagits fram för varje delmål i strategin och finns tillgängliga i Folkhälsomyndighetens indikatorlab. Länsrapporten som kommunerna besvarar årligen utgör ett viktigt underlag. En del av indikatorerna är mer relevanta för den nationella nivån och är inte användbara för att beskriva utvecklingen lokalt och regionalt. Folkhälsomyndigheten ansvarar för den nationella uppföljningen.

”

Framgångsfaktorer är att arbeta förebyggande och förhindrande gällande bruk av alkohol, narkotika, dopning och tobak. Det kräver långsiktighet, uthållighet och att civilsamhälle och myndigheter samverkar och har gemensamma mål. För mig som lokalt verksam skapar Länsstyrelsens samordnade funktion och nätverk goda förutsättningar för ett kunskapsbaserat arbete i samverkan med andra kommuner i länet.”

Sven-Göran Wetterberg ANDT-samordnare i Örebro kommun

Regional strategi för Örebro län 2017–2021

Den regionala strategin utgår från den nationella. Den regionala strategin innehåller fem mål inom olika områden och insatser kopplade till dessa.

Mål 1

Tillgång till alkohol, narkotika, dopningsmedel och tobak ska minska.

En av de viktigaste åtgärderna för att minska ANDT-relaterade skador och problem är att begränsa tillgången och tillgängligheten. Tillgänglighetsbegränsande insatser kan vara ålderskontroller, färre försäljningsställen, kontroll av illegal införsel och langning. Genom tillsyn säkerställer kommunerna och Länsstyrelsen att de skyddande lagstiftningarna för alkohol och tobak följs. Forskning visar att samverkan mellan olika aktörer i lokalsamhället i kombination med tillgänglighetsbegränsande insatser kan minska konsumtionen av alkohol hos unga.

Samordnad, effektiv och likvärdig alkohol- och tobakstillsyn

Enligt alkohol- och tobakslagen ska tillsyn över försäljning bedrivas. En fortsatt effektiv och likvärdig tillsyn ska vara en grundbult i det tillgänglighetsbegränsande ANDT-arbetet i länet. För att tillsynen ska vara effektiv behöver den vara regelbunden och strukturerad. Tillräckliga personalresurser, kompetensförsörjning och metodutveckling är viktigt. En del i arbetet är att säkerställa att åldersgränser vid försäljning upprätthålls. Att utveckla samverkan ger ökad kompetens och kvalitet i tillsynen.

Bekämpning av illegal handel via digitala medier

Internet är en försäljningskanal för såväl legala som illegala varor. Samverkan mellan olika aktörer är väsentligt för att motverka illegal handel av narkotika, nya psykoaktiva substanser och alkohol över internet. Den illegala handeln med tobak och alkohol ska motverkas genom effektivare tillsyn och gemensamma kontrollaktioner.

Samverkan mellan ANDT-och brottsförebyggande arbete

Insatser för att begränsa tillgängligheten till ANDT sammanfaller ofta med insatser inom ett bredare brottsförebyggande arbete. Den har stor betydelse för att öka tryggheten i länet. Bra verktyg är väl förankrade samverkansavtal eller medborgarlöften mellan kommun och polis. Utgångspunkten för dessa bör vara i lokala behov och kartläggningar. När det gäller våldsbrott finns ofta koppling till bruk av alkohol,

narkotika och dopning. I Samhällsråd T inkluderas både ANDT och det brottsförebyggande arbetet. Länsstyrelsen har från och med 2017 ett regionalt samordningsuppdrag inom det brottsförebyggande arbetet där samverkan kommer att ske med ANDT-arbetet.

Mål 2

Antalet barn och unga som börjar använda narkotika, dopningsmedel och tobak eller debuterar tidigt med alkohol ska successivt minska

Tidiga insatser är avgörande för att barn och unga inte ska börja använda narkotika, dopningsmedel och tobak eller debutera tidigt med alkohol. För att särskilt uppmärksamma sårbara grupper som nyanlända, barn i utsatta miljöer, barn som anhöriga och för att utveckla familjeperspektivet bör samverkan mellan olika aktörer fortsatt utvecklas. Föräldrar är den viktigaste målgruppen och samverkanspart i det ANDT-förebyggande arbetet. En annan viktig målgrupp är de som arbetar nära barn och unga.

Hälsofrämjande skola som utgår från elevers olika förutsättningar och behov

En trygg och inkluderande skola är betydelsefull för att förebygga och fånga upp problem i ett tidigt skede och skapa en stabil grund för framtiden. Skolan kan genom både sitt kunskaps- och värdegrundsuppdrag bidra till arbetet med ANDT-prevention. Rektorer har ett särskilt ansvar för att integrera ANDT-undervisningen i olika ämnen. Föräldrar lyfter skolan som en naturlig arena för föräldraskapsstöd och samverkan. I samverkan med kommunerna ska länets skolor erbjudas stöd i att utveckla och integrera ANDT-frågorna i undervisningen. De ska också stödjas till att samverka med föräldrar samt stimuleras till ökade insatser för rök- och tobaksfri skoltid inkluderat rökfria skolgårdar. Elevhälsa och folktandvård är viktiga aktörer för dessa insatser. Föräldrar och andra vuxna är nyckelpersoner som kan påverka konsumtionsmönster och senarelägga alkoholdebut hos unga. Länsstyrelsen ska stödja kommuner och andra föräldrastödjande aktörer i arbetet genom att utveckla ett kunskapsbaserat, samordnat och långsiktigt stöd till föräldrar med barn i tonåren. Arbetet sker i samverkan med Region Örebro län med syfte att verka för ett föräldraskapsstöd under hela barnets uppväxt.

Förverkligande av rökfria skolgårdar

Kommunerna ska enligt lag bedriva effektiv tillsyn för att rökförbudet på skolgårdar efterlevs. I detta arbete ska kommunerna ges stöd och vägledning av Länsstyrelsen i samverkan med andra aktörer. Region Örebro län har tagit fram ett stödmaterial för skolor som finns att tillgå. Länsstyrelsen är tillsynsmyndighet över kommunernas tillsyn enligt alkohol- och tobakslagen. Därför kommer vi under strategiperioden fokusera på detta område.

Arbete mot langning av alkohol

En fortsatt viktig insats för att skjuta upp alkoholdebuten är att motverka langning till ungdomar. Arbetet bör fokusera på att synliggöra för föräldrar, andra vuxna och unga vuxna att de kan påverka konsumtionsmönster och senarelägga alkoholdebuten. Polisområde Örebro län ska fortsätta sitt arbete med att motverka langning.

Stärka det narkotikaförebyggande arbetet

Av narkotikapreparaten är cannabis den vanligast förekommande. Kunskapsstöd ska utvecklas och spridas till olika professioner som möter ungdomar. Det är särskilt viktigt att arbeta med ungdomars attityder till ANDT. Föräldrar och professioner som möter barn och unga ska stödjas i narkotikafrågan och ges verktyg.

Utveckla samverkan med idéburna organisationer

Idéburna organisationer har stor betydelse för ANDT-området och kan fylla en viktig funktion både ur ett hälsofrämjande och förebyggande perspektiv. Samverkan med idéburna organisationer har utvecklingspotential på både regional och lokal nivå. Idéburna organisationers insatser inom ANDT-området bör synliggöras på ett tydligare sätt.

Mål 3

Antalet kvinnor och män samt flickor och pojkar som utvecklar skadligt bruk, missbruk eller beroende av alkohol, narkotika, dopningsmedel eller tobak ska successivt minska

Bruk av tobak och riskkonsumtion av alkohol kan kopplas till flera olika hälsoproblem och sjukdomar. Rökning är den enskilt största förebyggbara riskfaktorn för sjukdom och för tidig död. Hälso- och sjukvårdspersonal bör rutinmässigt ställa frågor om alkoholkonsumtion, tobak, dopning och livsstil. Implementering av de nationella riktlinjerna för sjukdomsförebyggande metoder är ett viktigt led i arbetet.

Uppmärksamma och förebygga ohälsa

Viktiga aktörer inom detta område är bland annat hälso- och sjukvården och socialtjänsten. Genom att tidigt upptäcka och ge stöd för att förändra skadliga och riskabla levnadsvanor i alla åldrar bidrar samhället till att förhindra att individer och närstående skadas. För att motverka skillnader i hälsa är ett likvärdigt bemötande centralt.

Dopningsförebyggande arbete

Kunskapen om dopning är begränsad men det är dock väl känt att användning av dopningsmedel kan leda till allvarliga fysiska, psykiska och sociala problem. Insatser mot dopning behöver samordnas för att bli mer effektiva. Länets arbete med att motverka dopning ska fortsätta i samverkan mellan kommuner, Region Örebro län, Örebro läns idrottsförbund, polis, Länsstyrelsen och träningsanläggningar. Denna samverkansgrupp ska särskilt stödja länets kommuner för ett långsiktigt lokalt dopningsförebyggande arbete.

Tobaksförebyggande arbete

Insatser som genomförs i länet bör bidra till att förverkliga intentionerna med Tobacco Endgame, ett rökfritt Sverige till år 2025.

Tidig upptäckt

Hälso- och sjukvården har ansvar för tidig upptäckt för att kunna erbjuda stöd. Skolan har ett ansvar att uppmärksamma barns och ungdomars behov där elevhälsan är en viktig resurs. Även andra instanser ska uppmärksamma och förmedla stöd, som socialtjänst, polis, föreningsliv och andra aktörer.

Mål 4

Kvinnor och män samt flickor och pojkar med missbruk eller beroende ska utifrån sina förutsättningar och behov ha ökad tillgänglighet till vård och stöd av god kvalitet.

Missbruks- och beroendevården ska ge personer med riskbruk, missbruk eller beroende en modern vård som är präglad av hög kvalitet och professionalitet. Den som söker hjälp ska få insatser utifrån bästa tillgängliga kunskap som sammanvägs med brukarens erfarenheter och önskemål. En väl fungerande vård och ett bra stödsystem gagnar inte bara den enskilde individen utan även närstående och barn liksom samhället i stort. Det är viktigt att det finns ett familje- eller barnperspektiv i vården och det stöd som erbjuds. För utsatta människor med missbruksproblem och/eller annan komplex problematik är det särskilt viktigt att det finns en god samverkan mellan polis, Region Örebro län och kommunernas socialtjänst.

Kvalitetssäkra och utveckla vården för ungdomar

Målsättningen är att bidra till att utsatta barn och unga med ANDT-problematik upptäcks så tidigt som möjligt. En fungerande samverkan mellan berörda parter ska eftersträvas. Ungdomar ska få tillgång till rätt stöd med rätt nivå av anpassad behandling.

Samverkan mellan hälso- och sjukvård och socialtjänst samt med andra aktörer för en sammanhållen vård

Vård och stöd till personer med missbruk och beroende är ett gemensamt ansvar för Region Örebro län och kommunerna. Ett fortsatt utvecklingsarbete och en väl fungerande samverkan mellan huvudmännen är avgörande för samordnade vård- och stödinsatser av god kvalitet. I vårdkedjan behövs såväl förebyggande insatser som individuell vård och behandlingsinsatser.

Insatser för personer i socialt och hälsomässigt utsatta situationer

Utsatta grupper bör särskilt uppmärksammas. Det kan till exempel vara personer med samsjuklighet, det vill säga både beroendesjukdom, psykisk och fysisk ohälsa. Lättillgängliga arenor för hälsofrämjande och förebyggande arbete behöver utvecklas för personer som samhället har svårt att nå.

Vård och behandling av dopning

Det pågår ett utvecklingsarbete i Örebro län för ett nationellt kompetenscentrum för vård och behandling av personer med dopningsmissbruk.

Mål 5

Antalet vuxna och barn som dör eller skadas på grund av sitt eget eller andras bruk av alkohol, narkotika, dopningsmedel eller tobak ska minska

Under 2015–2017 bedrivs ett utvecklingsarbete i Örebro län för barn i familjer med missbruk och psykisk ohälsa. Den narkotikarelaterade dödligheten har ökat i landet, länets situation behöver analyseras vidare. För att minska ANDT-relaterad dödlighet och skador behöver kontinuerlig kunskapsutveckling ske inom hälso- och sjukvården och missbruks- och beroendevården, bland annat om brukets medicinska och sociala skadeverkningar.

Uppmärksamma och erbjuda ändamålsenligt stöd till barn i familjer med missbruk

Det är angeläget att utveckla och sprida kunskap om att uppmärksamma och erbjuda stöd till barn som föds med skador relaterade till ANDT-bruk under graviditet. Mödra- och barnhälsovården är viktiga aktörer.

Det är också av stor vikt att uppmärksamma och erbjuda stöd till barn som växer upp i familjer med missbruk eller annan omsorgssvikt. Det kan bland annat vara våld i koppling till alkohol och narkotika. Länsstyrelsen, Region Örebro län samt kommunerna i Örebro län samverkar inom området. Sedan 2011 har Länsstyrelsen varit sammankallande för en arbetsgrupp som drivit ett arbete med kunskapsutveckling och stöd för verksamheter i länet som riktas mot målgruppen.

Under 2015–2017 bedrivs ett utvecklingsarbete i länet, Barn och unga som anhörig (BUSA). Syftet är att skapa ett systematiskt, långsiktigt och hållbart arbetssätt för kommuner, region och idéburna organisationer. Barnperspektivet ska genomsyra och tillämpas i arbetet med familjer med psykisk ohälsa och/eller missbruk.

Strategiskt och långsiktigt arbete för att motverka dödlighet

Tillgång till ytterligare data inom hälso- och sjukvården, polisen och brukarorganisationen ska inhämtas för att vidare analysera den narkotikarelaterade dödligheten i länet. Arbetet med särskild registrering av narkotika- och alkoholförgiftningar på akutmottagningen i Karlskoga fortsätter.

Insatser för att motverka trafikrelaterade skador och dödsfall

Den SMADIT-samverkan (samverkan mot alkohol och droger i trafiken) som pågått i Örebro län sedan 2006 fortsätter och utvecklas. SMADIT handlar om att erbjuda vård i nära anslutning till polisingripandet. Kompetenshöjande insatser ska ske kontinuerligt. Arbetet omfattar även dopningsrelaterad brottslighet.

Antalet döda och skadade på grund av våld ska minska

Det alkohol- och drogrelaterade våld som är mest tydligt är det som sker i den offentliga miljön. Samarbete mellan polis, näringsliv och kommunerna kan utvecklas för att säkra att de regler som finns för servering av alkohol följs och för att minska narkotika, exempelvis i krogmiljö. Även vid andra arrangemang som idrottsevenemang och musikfestivaler bör arbetet utvecklas.

”

Droger är ett samhällsproblem som utöver lidandet för den enskilde och anhöriga också skapar annan brottslighet. Av den anledningen är det väldigt viktigt att polisen arbetar mot drogproblematiken. Polisen är dock bara en part i detta arbete och om vi har en strukturerad samverkan mellan samhällsfunktioner blir verkan betydligt större. En gemensam ANDT-strategi kan skapa förutsättningar för effektivare insatser mot drogproblematiken!”

Mats Scherp
Lokalpolisområdeschef i Hallsberg

Organisation och genomförande

Regionala och lokala aktörer – samverkan i länet

Det praktiska ANDT-förebyggande arbetet utförs främst av kommuner, region/landsting, polis och civilsamhället. Många samhällsfunktioner berörs av ANDT-arbetet och för bäst resultat krävs samverkan. Om samordnade insatser sker parallellt på flera nivåer och utifrån olika riskfaktorer uppstår mervärde. Länets aktörer strävar efter en gemensam kunskapsbas och tolkar tillsammans behovet av insatser. Med fördel planeras ANDT-arbetet i samarbete med det brottsförebyggande arbetet. ANDT-insatserna som genomförs ska i den mån det är möjligt utgå från jämställdhet-, jämlikhet- och barnperspektiv. En framgångsfaktor är även att involvera idéburna organisationer och det civila samhället i arbetet. Genom fysiska mötet hålls samverkansprocessen levande. Länsstyrelsen erbjuder en plattform för samverkan inom länet för politiker och tjänstepersoner.

Länsstyrelsens uppdrag är att verka för att de nationella politiska målen för samhällets insatser mot alkohol, narkotika, dopning och tobak förverkligas regionalt och lokalt. De nationella målen har beslutats av riksdagen och regeringen. I uppdraget ingår att samordna länets arbete och fånga upp lokala och regionala behov av stöd och förmedla dessa till regional och nationell nivå. Länsstyrelsens uppdrag kompletteras varje år genom utfärdade styrdokument från regeringen. Länsstyrelsen erbjuder regelbundet utbildning, fortbildning och stöd till kommuner och andra samarbetspartners i det förebyggande arbetet. Länsstyrelsen är sammankallande i ett flertal olika nätverk. Länsstyrelsen utför regelbundet tillsyn inom alkohol- och tobaksområdet där länets kommuner får ett besök inom en tvåårsperiod. Länsstyrelsen har även uppdrag inom områden som har kopplingar till ANDT-arbetet som föräldraskapsstöd, mäns våld mot kvinnor, jämställdhet och integration. Från 2017 har Länsstyrelsen ett regeringsuppdrag inom det brottsförebyggande området.

Polismyndigheten i Örebro läns övergripande kriminalpolitiska mål är att minska brottsligheten och öka tryggheten. I polislagen specificeras polisens uppgifter och där finns bland annat uppdraget att förebygga brott. Inför varje verksamhetsår kompletteras uppdraget via regeringens regleringsbrev där specifika krav och prioriteringar tydliggörs. Sedan 2010 har polisen gjort lokala överenskommelser med varje kommun, så kallade medborgarlöften. Överenskommelsen utgår från lokala förhållanden och en gemensam lokal problembild som sedan ligger till grund för det brottsförebyggande arbetet. Medborgarlöften beskriver vad polisen och kommunen lovar att åstadkomma gemensamt.

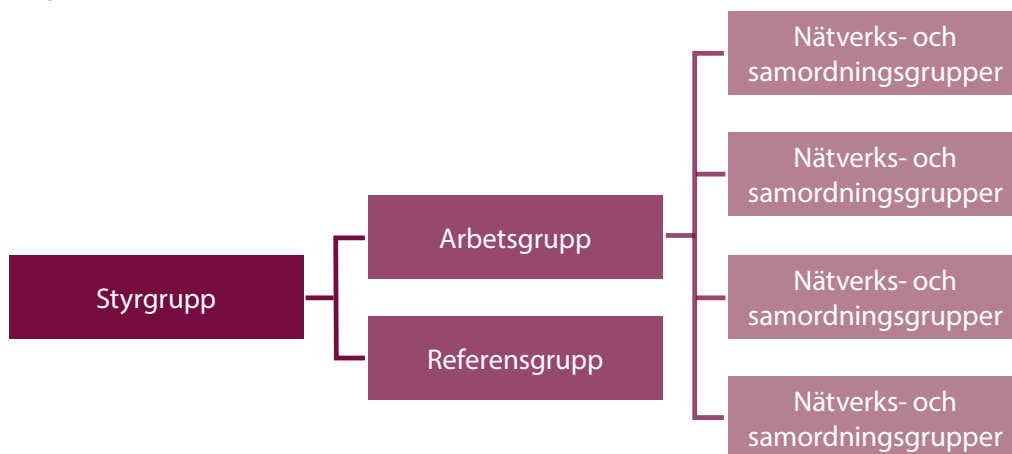
Region Örebro län ansvarar för hälso- och sjukvård, tandvård, trafik, kultur, näringslivsutveckling och flera andra områden som är viktiga för regionens utveckling. Region Örebro län utgör, genom sina breda kontaktytor gentemot befolkningen, en betydelsefull aktör i det hälsofrämjande och sjukdomsförebyggande arbetet. Detta sker bland annat genom att tidigt upptäcka individer i riskzon, motivera till förändrade levnadsvanor, identifiera och stödja sårbara grupper, effektivt behandla och rehabilitera samt sprida kunskap. Det kan också handla om att verka för att rutiner och metoder blir implementerade och att utbildning och information genomförs. Region Örebro län samordnar en utvecklingsgrupp inom området psykisk hälsa och missbruk där kommunerna finns representerade. Region Örebro län genomför befolkningsundersökningar där bland annat ANDT-vanor uppmärksammas; Liv & hälsa ung görs vart tredje år i skolor 7, 9 och gymnasiet år 2. Hälsa på lika villkor är en undersökning som riktar sig till ett urval av hela länsbefolkningen och görs vart fjärde år. ELSA (elevhälsodata sammanställd och analyserad) genomförs av elevhälsan i förskoleklass, skolor 4, 7 och år 1 på gymnasiet. Regionen är också en viktig aktör inom folkhälsoområdet. Under flera år har de slutit samverkansavtal med flera organisationer om ekonomiskt och personellt stöd i folkhälsoarbetet. Exempel på aktörer som ingått avtal är kommuner, Örebro läns idrottsförbund, SISU Idrottsutbildarna och Örebro läns bildningsförbund.

Kommunerna är viktiga aktörer eftersom förebyggande insatser genomförs främst där människor lever och verkar. Därmed utgör kommunerna den centrala arenan för det förebyggande ANDT-arbetet. Kommunerna ansvarar för att främja människors ekonomiska och sociala trygghet, jämlikhet i levnadsvillkor och goda uppväxtvillkor. Kommunerna ansvarar även för att bedriva tillsyn enligt alkohol- och tobakslagen. Även andra lagar som socialtjänstlagen och skollagen ställer krav på kommunerna inom ANDT-området.

Örebro universitet har cirka 15 000 studenter och ungefär 1 300 anställda. Där erbjuds omkring 80 utbildningsprogram samt cirka 600 fristående kurser. Universitetet samverkar nationellt och internationellt med näringsliv, Region Örebro län, kommuner och organisationer. Universitetet är en viktig part i länets ANDT-arbete.

Ideella sektorn utgör en viktig del i det svenska välfärdssamhället. Många funktioner i samhället förutsätter engagemang från enskilda personer och från människor som organiserat sig i föreningar och organisationer av olika slag. Det kan vara idrottsföreningar, hjälporganisationer, nykterhetsrörelsen, fackliga organisationer, politiska föreningar, religiösa sammanslutningar etcetera. Ideella organisationer har ofta andra perspektiv och andra drivkrafter än övriga samhällsorganisationer. De ideella organisationerna har unika möjligheter att nå befolkningen i Örebro län i deras vardag och kan bidra till en positiv hälsoutveckling.

Styrning och organisation

Styrgrupp för ANDT-arbetet utgörs av Samhällsråd T. Rådet organiserar arbetet på följande sätt:

Styrgruppen består av landshövding, polisområdeschef, regiondirektör och representant för Örebro universitet. Möten sker två gånger per termin.

Arbetsgruppen består av enhetschefer eller motsvarande i respektive organisation, universitetet representeras av en professor. Arbetsgruppen bereder styrgruppens möten och träffas vid behov.

Referensgruppen består av representanter från respektive kommunstyrelse, regionstyrelsen samt ideella organisationer på länsnivå. I gruppen förankras länets ANDT-arbete. Gruppen möts ungefär en gång per år.

Nätverks- och samordningsgrupper är av mer operativ karaktär och kan förändras efter behov och verksamhetsinriktning, läs mer under rubriken implementering. Gemensamt för dem är att arbetet sker i samverkan.

Implementering av regionala ANDT-strategin

En förutsättning för ett långsiktigt och hållbart arbete är att ha tydliga styrdokument. Denna strategi är ett styrdokument för länets ANDT-arbete. Strategin utgör en gemensam plattform för ett samlat agerande på länsnivå. Länets strategi bygger på den nationella strategin från regeringen. Samhällsråd T kommer att ta fram årliga verksamhetsplaner utifrån länets strategi för ANDT-arbetet. I verksamhetsplanerna kommer konkreta åtgärder beskrivas och hur arbetet ska följas upp.

Förhoppningen är att denna länsstrategi ska stärka länets ANDT-arbete. En annan önskan är att de regionala aktörerna i större utsträckning ska vara ett stöd för länets kommuner och organisationer. Varje kommun har i sin tur ansvar för att utforma sitt eget ANDT-arbete med prioriteringar verksamhet, planering och genomförande som bygger på lokala förutsättningar och problem.

Ett optimalt ANDT-arbete förutsätter att alla länets kommuner är delaktiga. Stöd för organiseringen av ett bra lokalt förebyggande arbete finns i foldern *8 steg till ett lokalt ANDT-arbete*. Foldern är framtagen av kommuner och Länsstyrelserna i Värmland och Örebro län. Ett ytterligare stöd kan vara den utbildning som lokalpolitiker i länet har efterfrågat och som Länsstyrelsen erbjuder under strategiperioden 2017–2021. Kommunerna i länet har lyft att det är angeläget att alla kommuner deltar och samverkar i ANDT-arbetet för en jämlik hälsa för länets invånare.

Länsstrategin kommer att implementeras och införlivas genom de samverkansformer och nätverk som finns i länet, bland annat:

- Nätverk för länets ANDT-samordnare/kontaktpersoner och andra samarbetsparter
- Nätverk för tillsynshandläggare inom alkohol- och tobak
- Årliga grundutbildningar och fördjupningar för samordnare
- Gemensamma träffar för ANDT-samordnare, tillsynshandläggare och polis
- Småkommunssamverkan med Länsstyrelsen i Värmlands län, årlig konferens
- Årlig konferens för de stora städerna i åtta län, där Örebro kommun deltar.
- Nätverk med fokus på barn i familjer med missbruk och psykisk ohälsa
- Länssamverkan mot dopning, PRODIS, 100 % ren hårdträning
- SMADIT (Samverkan mot alkohol och droger i trafiken)
- Länssamverkan för föräldraskapsstöd
- Tobacco Endgame
- Samverkansgruppen psykisk hälsa och missbruk

Förhoppningen är att denna länsstrategi ska stärka länets ANDT-arbete. En annan önskan är att den regionala nivån i större utsträckning ska vara ett stöd för länets kommuner och organisationer.

I avsikt att förbättra samverkan med den ideella sektorn, kommer bland annat en plattform för erfarenhetsutbyte att erbjudas under strategiperioden.

Länsstyrelsens anordnar årligen konferenser och utbildningar för politiker och andra verksamma inom ANDT-området. Syftet är att öka kunskapen och förbättra samverkan i länet.

För att sprida, göra ANDT-arbetet känt i länet samt i vissa fall väcka opinion bör medieinsatser av olika slag planeras och genomföras.

Andra planer, program och processer i länet

Mål och insatser för länets ANDT-arbete finns i denna strategi. Andra program för länet kommer att arbetas fram under strategiperioden med anknytning till ANDT-arbetet. I Region Örebro län pågår framtagande av en ny regional utvecklingsstrategi, RUS, som handlar om hur regionen i bred samverkan ska möta framtidens utmaningar. Invånarnas livsvillkor är ett fokus i denna process. En kommission för jämlik hälsa ska identifiera och bidra med kunskap och vägledning i det långsiktiga arbetet för att minska skillnaderna i hälsa i länet. Nuvarande folkhälsoavtal mellan Region Örebro län, kommunerna, Örebro läns idrottsförbund och Örebro läns bildningsförbund utvärderas och en dialog pågår om nya avtal.

Uppföljning och utvärdering av ANDT-arbetet i länet

Det ANDT-förebyggande arbetet i länet är baserat på kunskap. Arbetet ska kontinuerligt följas upp och i förekommande fall utvärderas. Det kan exempelvis handla om att följa upp de insatser som genomförts under strategiperioden kopplat till ANDT-utvecklingen i länet. Verksamhetsplanen följs upp varje år.

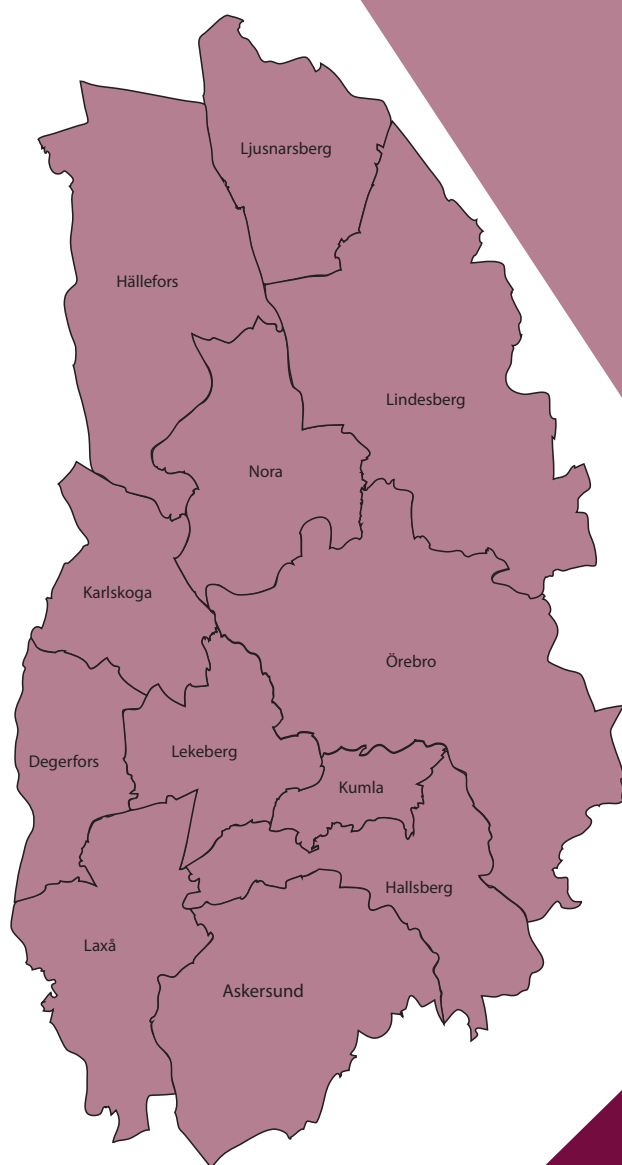
Utgångspunkt för länets uppföljning är Folkhälsomyndighetens databas för ANDT-uppföljning, Indikatorlabbet. Statistik inhämtas även från Brottsförebyggande rådet, Socialstyrelsen samt Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning. Regionalt finns även statistik från Region Örebro läns undersökningar ”Liv & hälsa ung”, ELSA, registerdata från hälso- och sjukvården samt statistik från Polismyndigheten. Vad gäller organisation och innehåll i samordning- och tillsynsarbetet i länets kommuner finns länsrapportdata som Folkhälsomyndigheten tar fram årligen.

Kommunerna
i länet har
lyft att det är
angeläget att
alla kommuner
deltar och
samverkar i
ANDT-arbetet
för en jämlik
hälsa för länets
invånare.

Länsstyrelsen
Örebro län

Länsstyrelsen i Örebro län
Stortorget 22, 701 86 Örebro
010-224 80 00
orebro@lansstyrelsen.se
www.lansstyrelsen.se/orebro